

Bijlage VWO
2015

tijdvak 1

geschiedenis

Bronnenboekje

Prehistorie en oudheid

bron 1

In 180 vindt in de Noord-Afrikaanse stad Carthago een proces plaats tegen een groep christenen. Van dat proces is een verslag uit die tijd bewaard gebleven. De Romeinse bestuurder Vigellius Saturninus ondervraagt de christenen en hun leider Speratus:

Saturninus	U kunt gratie verkrijgen van onze heer, de keizer, als u tot betere gedachten komt.
Speratus	Nooit hebben wij iets misdaan, wij zijn aan geen enkel slecht werk medeplichtig geweest, nooit hebben wij een vervloeking uitgesproken. Terwijl we slecht behandeld werden, hebben wij onze dank betuigd, omdat wij onze keizer eren.
Saturninus	Goed, maar wij hebben ook een godsdienst en die godsdienst is eenvoudig. Wij zweren bij de genius (beschermgeest) van onze heer de keizer, en wij bidden voor zijn heil. Dat behoort u ook te doen.
Speratus	Als u even rustig wilt luisteren, zal ik u een mysterie van eenvoud uiteenzetten.
Saturninus	Ik zal niet luisteren wanneer u slechte dingen zegt over wat ons heilig is, zweer liever bij de genius van onze heer, de keizer.
Speratus	Ik erken geen keizerschap van deze wereld; veeleer dien ik die God, die geen mens gezien heeft of zien kan met deze ogen. Ik heb niets gestolen, en over wat ik koop zal ik de belasting die daarop staat, betalen, omdat ik mijn Heer ken, de keizer van alle koningen en volkeren.
Saturninus	(tot alle aanwezigen) Laat u niet langer door deze man overreden. (...) Volg hem toch niet in zijn waanzin.
anderen	Wij hebben niemand te vrezen, behalve de Heer onze God, die in de hemel is. Wij eren de keizer omdat hij de keizer is, maar alleen God vrezen wij.
Saturninus	Ik geef u dertig dagen uitstel. Bedenk u.
Speratus	Ik ben christen (en allen stemden met hem in).
Saturninus	(leest het vonnis voor) Speratus, (en de anderen) die bekennen als christenen te leven, en die hardnekkig bij hun besluit blijven, hoewel zij de gelegenheid gehad hebben om terug te keren tot de Romeinse levenswijze, worden hierbij veroordeeld tot de dood door het zwaard.
Speratus	Wij danken God.
- En zo werden allen tegelijk met het martelaarschap gekroond en heersen zij met de Vader en de Zoon en de Heilige Geest in alle eeuwen der eeuwen.

De middeleeuwen

bron 2

Fragment uit de kroniek van bisschop Gregorius van Tours, geschreven tussen 573 en 591. De gebeurtenissen in het fragment spelen zich af in de vijfde eeuw:

Men zegt dat Chlodio (...) koning van de Franken was en dat hij in de vesting Duisburg in Thüringen (in Duitsland) leefde. In zuidelijke richting hadden de Romeinen het land tot aan de rivier de Loire in handen. Aan de overkant van de Loire heersten de Goten. De Bourgondiërs (...) leefden aan de overzijde van de Rhône, die door de stad Lyon stroomt. Chlodio zond verkenners naar de stad Kamerijk. Toen die alles hadden ontdekt wat ze wilden weten, kwam Chlodio er zelf achteraan, verpletterde de Romeinen en nam de stad in. Toen hij zich daar had gevestigd, nam hij al spoedig het gebied in tot aan de rivier de Somme.

bron 3

In 1348 sluiten de Prince of Wales (de Engelse troonopvolger) en Sir Henry Eam een overeenkomst:

Toekenning voor de duur van het leven aan Sir Henry Eam van een jaarlijkse rente ter waarde van 100 mark. De rente wordt in gelijke delen met Pasen en het St.-Michielsfeest (29 september) uitbetaald. (...) De genoemde Sir Henry (...) bood zich vrijwillig aan en beloofde zich zijn leven lang in dienst te stellen van de prins, en hem te vergezellen waarheen de prins maar wil (...), zowel in tijden van vrede als in tijden van oorlog. Hij zal voor hem tegen iedereen vechten (...), wanneer de prins strijdt voor de verdediging van zijn eigen gebieden. De prins van zijn kant wil Sir Henry graag een dusdanige beloning geven dat hij vast aan zijn hof wordt verbonden.

bron 4

In 1579 vonden er in Keulen vredesonderhandelingen plaats tussen vertegenwoordigers van de opstandige gewesten en Filips II. Tijdens de onderhandelingen werd er een tekst gepubliceerd met als titel: *Korte uiteenzetting over de vredesonderhandelingen die nu plaatsvinden te Keulen*. Een fragment daaruit:

Sinds mensenheugenis hebben de Staten het gehele volk van de Nederlanden vertegenwoordigd met het doel om zijn rechten te verdedigen en het in vrede en rust te behouden, en ook om het tegen iedereen, zelfs tegen de eigen vorsten, te behoeden voor wreedheid, geweld en onderdrukking. (...) In de Nederlanden hebben de Staten altijd zoveel gezag en aanzien gehad dat de hertogen en vorsten geen veranderingen konden doorvoeren zonder uitdrukkelijke instemming van de Staten in zaken die betrekking hebben op de soevereiniteit, zoals: het heffen van belastingen op zout of andere belastingen, het slaan van nieuwe munten of het nemen van beslissingen over oorlog en vrede. (...) Het is overduidelijk dat de Staten het recht hebben de wapens op te nemen tegen vorsten die de grenzen van hun bevoegdheden te buiten gaan en openlijk tirannie bedrijven. (...) Het is onzinnig te beweren dat de koning (...) in de kwestie van de religie zijn wil op kan leggen. (...) Zijn de Staten niet opgericht om al hun macht en de hulp van hun burens in te zetten, zelfs een andere vorst als heer te nemen, in plaats van zo'n barbaarse beslissing te accepteren?

bron 5

Een foto van de Oudezijds Voorburgwal in Amsterdam:

Toelichting

In 1661 koopt Jan Hartman het grachtenpand dat op de foto tweede van links staat. Hartman laat de zolder ombouwen tot schuilkerk, waarin de rooms-katholieke eredienst wordt gehouden. Het pand wordt 'Ons' Lieve Heer op Solder' genoemd en is tot 1887 een belangrijke rooms-katholieke kerk in het centrum van Amsterdam.

bron 6

Een foto van de Prins Hendrikkade in Amsterdam:

Toelichting

De Sint Nicolaaskerk is gebouwd tussen 1884 en 1887 en is vanaf die tijd de belangrijkste rooms-katholiek kerk in het centrum van Amsterdam.

bron 7

In 1793 breekt in de Vendée, een landstreek aan de westkust van Frankrijk, een opstand uit tegen de Revolutie. In een *Verklaring aan de Fransen* legt de geestelijke abbé Bernier uit waarom de bevolking in opstand komt:

De hemel heeft zich uitgesproken voor de heiligste en rechtvaardigste zaak. (Ons) teken is het heilige teken van het kruis van Jezus Christus. Wij kennen de ware wil van Frankrijk, die onze wil is, namelijk voorgoed ons heilige apostolische en rooms-katholieke geloof te herstellen en bewaren. Het is de wil een koning te hebben die naar binnen als vader en naar buiten als beschermer zal optreden (...)

Patriotten, onze vijanden, jullie beschuldigen ons ervan ons vaderland omver te werpen door middel van een opstand, maar jullie die alle principes van de religieuze en politieke orde ondermijnen, waren de eersten die verklaarden dat opstand de heiligste plicht is. Jullie hebben religie vervangen door atheïsme, wetten door anarchie, de koning die onze vader was door mannen die tirannen zijn. Jullie verwijten ons religieus fanatisme, terwijl jullie zogenaamde vrijheid tot de meest extreme straffen heeft geleid.

Moderne tijd

bron 8

Op 26 november 1918 verschijnt een manifest van de Spartakusbond gericht aan de 'arbeiders- en soldatenraden van Duitsland':

De revolutie heeft in Duitsland zijn intrede gedaan. De soldatenmassa's, die vier jaar lang naar het slachthuis werden vervoerd omwille van kapitalistisch gewin, en de arbeidersmassa's, die vier jaar lang zijn uitgebuit, verpletterd en verhongerd, zijn in opstand gekomen. Dat angstaanjagend instrument van onderdrukking, het Pruisische militarisme, de gesel der mensheid, ligt verslagen op de grond. (...) Proletariërs aller landen, we beweren niet dat in Duitsland de macht geheel en al in handen is gekomen van de arbeiders of, dat de volledige triomf van de proletarische revolutie al is bereikt.

bron 9

Na de verkiezingen van 6 november 1932, waarbij de NSDAP een grote overwinning behaalt, schrijft een groep Duitse industriëlen en bankiers, geen leden van de NSDAP, in een open brief aan de Duitse president Von Hindenburg:

Wij spreken ons uit zonder enige partijpolitieke opstelling. In de nationale beweging die momenteel door ons volk gaat, zien wij het veelbelovende begin van een tijd die door het overwinnen van klassentegenstellingen de noodzakelijke basis legt voor een wederopstanding van de Duitse economie. Wij beseffen dat deze weg omhoog nog veel offers zal vragen. Wij menen dat deze offers slechts dan van harte gebracht gaan worden, als de grootste groepering in deze nationale beweging een leidende rol zal krijgen in de regering. Het overdragen van de leiding van een kabinet, dat zal moeten regeren op presidentieel gezag (...), aan de Führer van de grootste nationale groep, zal een einde maken aan de fouten en de ballast die een dergelijke massabeweging nu eenmaal onvermijdelijk met zich meebrengt en zal miljoenen mensen, die nu nog aan de kant staan, als positieve krachten meeslepen.

bron 10

Een foto van fotograaf Wolff Strache genomen in 1943 op de Kurfürstendamm in Berlijn:

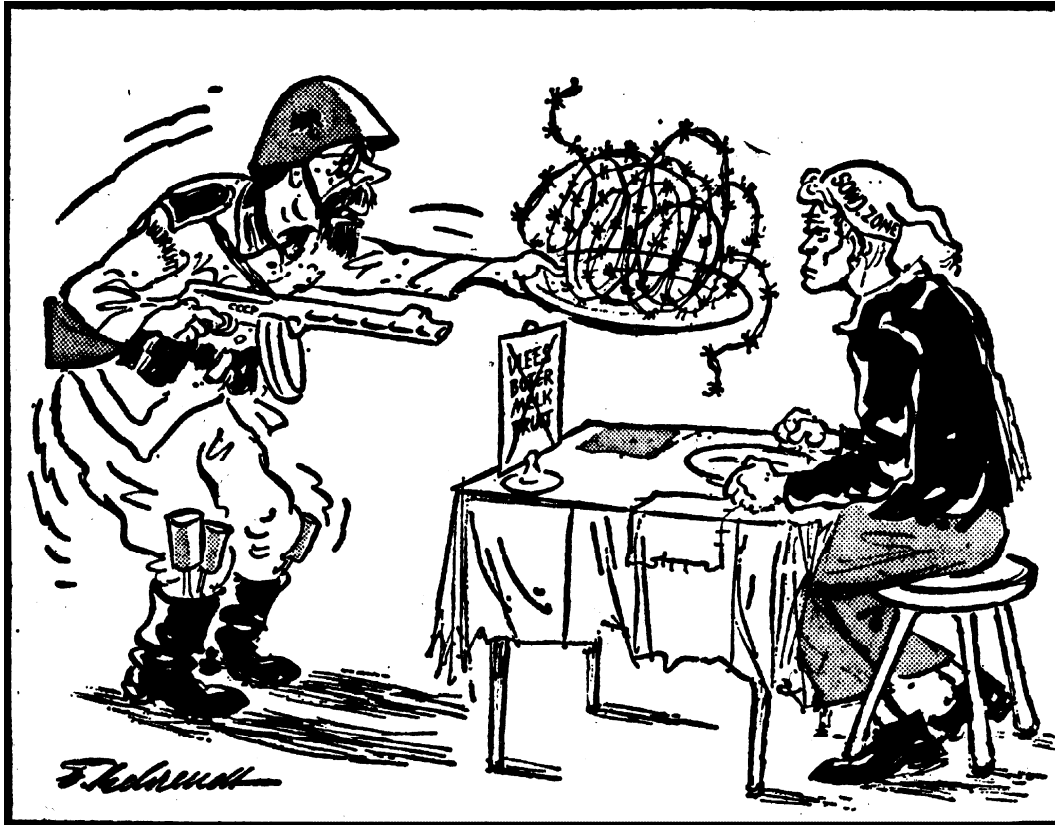

Toelichting

Op de achtergrond de ingang van bioscoop 'Floria' waar de film *Reise in die Vergangenheit* (Reis naar het verleden), een romantische komedie uit 1943, wordt vertoond.

bron 11

Op 14 augustus 1961 verschijnt deze prent van Behrendt in een Nederlandse krant:

Onderschrift

"Maar prikkeldraad kun je volop krijgen."

Toelichting

Op de mouw van de figuur links staat: 'Ulbricht' (op dat moment leider van de communistische partij in de DDR).

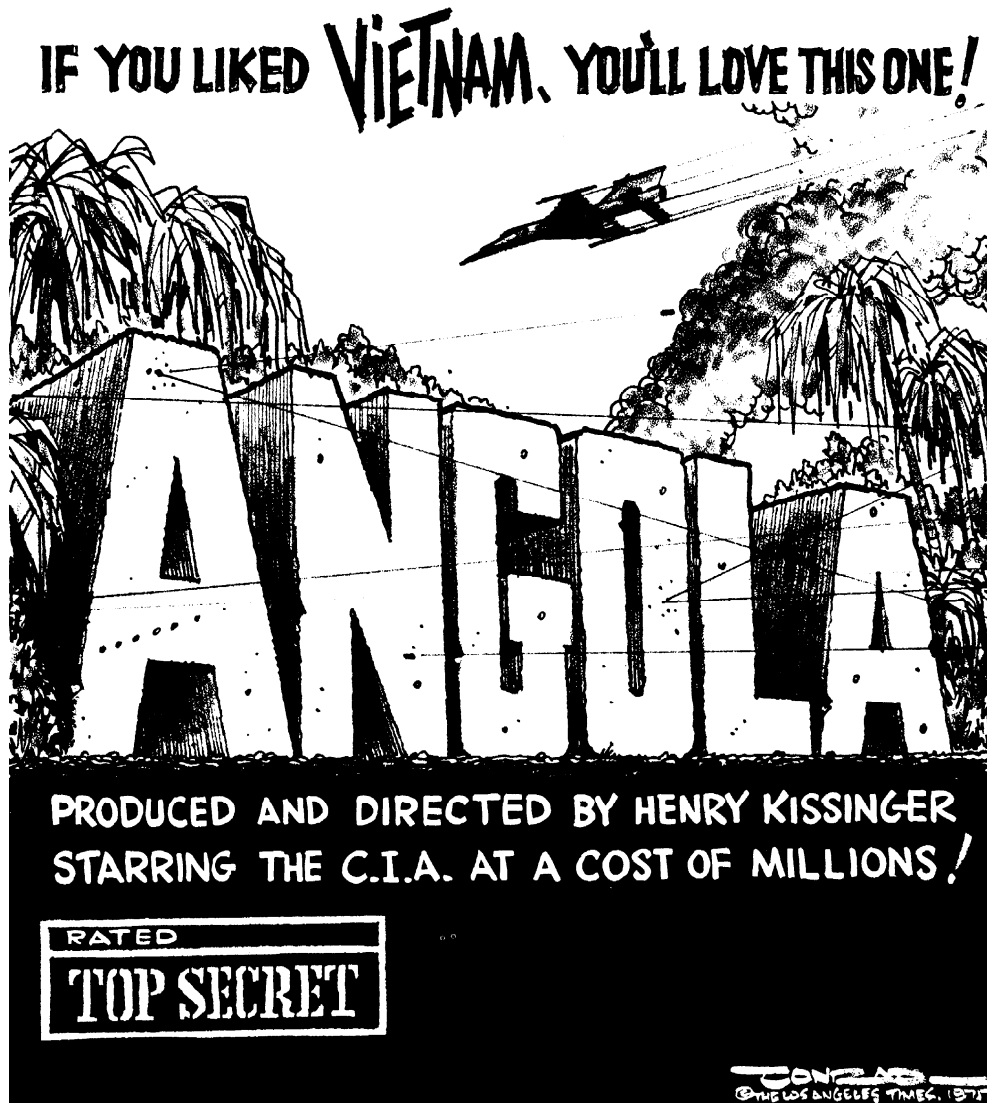
Op het machinegeweer staat: 'CCCP' (de Russische afkorting voor de Sovjet-Unie) en op de helm staat 'DDR'.

Op de menukaart op tafel staat: 'vlees, boter, melk, fruit'.

Op de muts van de figuur rechts staat: 'Sowj. Zone' (de Sovjetzone in Berlijn).

bron 12

Op 13 december 1975 maakt de *New York Times* bekend dat de Amerikaanse inlichtingendienst CIA al enige tijd actief is in de burgeroorlog in Angola. De CIA steunt de FNLA die vecht tegen de MPLA. Nadat dit nieuws bekend wordt, publiceert Paul Conrad deze prent in de *Los Angeles Times*:

Vertaling van de tekst in de prent (van boven naar beneden):

Als je van Vietnam hebt genoten, zul je deze ook geweldig vinden!

Geproduceerd en geregisseerd door Henry Kissinger (de Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken).

Met in de hoofdrol de CIA ten koste van miljoenen!

Filmkeuring: streng geheim.